

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕАКТИВНОСТІ ТА ІНЕРТНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА

CHARACTERISTICS OF REACTIVITY AND INERTIA OF THE ENTERPRISE FINANCIAL SECURITY MANAGEMENT SYSTEM

У статті розглянуто поняття «готовність системи» та «неготовність системи». Доведено важливість реактивності та інертності для системи управління фінансовою безпекою підприємства. Розглянуто сутність цих понять, виділено основні особливості. Відзначено, що реактивність – це стан, за якого досягається готовність протидіяти негативному впливу зовнішнього й внутрішнього середовища функціонування, який утворився внаслідок швидкої трансформації та різких змін. Виокремлено основні блоки, за якими визначаються реактивність та інертність системи управління фінансовою безпекою підприємства, зокрема фінансові показники, складові фінансової безпеки, інформаційне забезпечення й кадрова готовність. Для більш детального пояснення сутності реактивності та інертності системи управління фінансовою безпекою підприємства сформовано лінійну скерованість цієї системи, яка демонструє те, яким шляхом можна досягнути бажаної готовності до протидії різким змінам середовища функціонування підприємства.

Ключові слова: фінансова безпека, система управління фінансовою безпекою, готовність, неготовність, реактивність, інертність.

В статье рассмотрены понятия «готовность системы» и «неготовность

системы». Доказана важность реактивности и инертности для системы управления финансовой безопасностью предприятия. Рассмотрена сущность этих понятий, выделены основные особенности. Отмечено, что реактивность – это состояние, при котором достигается готовность противодействовать негативному влиянию внешней и внутренней среды функционирования, которое образовалось вследствие быстрой трансформации и резких изменений. Выделены основные блоки, по которым определяются реактивность и инертность системы управления финансовой безопасностью предприятия, в частности финансовые показатели, составляющие финансовую безопасность, информационное обеспечение и кадровая готовность. Для более детального объяснения сущности реактивности и инертности системы управления финансовой безопасностью предприятия сформирована линейная направленность данной системы, которая демонстрирует то, каким путем можно достичь желаемой готовности к противодействию резким изменениям среды функционирования предприятия.

Ключевые слова: финансовая безопасность, система управления финансовой безопасностью, готовность, неготовность, реактивность, инертность.

УДК 658:65.012.8

DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.48-82>

Мельник С.І.

к.е.н., доцент,
заступник декана факультету № 2
(підготовка фахівців
для підрозділів кримінальної поліції)
Львівський державний університет
внутрішніх справ

Melnyk Stepan

Lviv State University of Internal Affairs

Today, modern enterprises cannot afford to focus on the established paradigms of protecting their own financial security. This is due to the fact that along with the development of enterprise financial security management strategies, complexity has increased, the number has increased and the process of implementing threats has changed. At the same time, new crisis phenomena and international threats of a global scale have formed in the world, which have an impact on state security protection mechanisms and also form crisis cells within the entire state or region. Since the enterprise cannot be considered a closed socio-economic system, all phenomena, both negative and positive, in the country have a direct or indirect effect on the security of the enterprise, in particular on its financial component. It is also worth noting that, along with the vulnerability of financial security to global processes and crisis phenomena in the world and the state, not all threats and destabilizing factors can be progradient and gradual in nature. A number of important negative factors and threats can occur in a short period of time and act extremely sharply and quickly from their first manifestations. In realities, a large number of enterprises are practically not ready for such phenomena and find themselves in conditions of uncertainty and slow decision-making, while it is necessary to act as quickly and smoothly as possible. Given this, to date, the readiness and unreadiness of the enterprise's financial security management system for manifestations of crisis phenomena and destabilizing factors of a rapid nature and with the stochastic consequences of their activity is of particular importance. The concepts of "system readiness" and "system unavailability" are considered. The importance of reactivity and inertia for the enterprise financial security management system is proved. The essences of these concepts are considered and the main features are highlighted. The main blocks are identified by which the reactivity and inertia of the financial security management system of the enterprise is determined, in particular, these include: financial indicators that make up financial security, information support and personnel readiness. For a more detailed explanation of the nature of the reactivity and inertia of the enterprise financial security management system, a linear orientation of this system was formed, which demonstrates how to achieve the desired preparedness to counteract sudden changes in the environment of the enterprise.

Key words: financial security, financial security management system, readiness, unavailability, reactivity, inertia.

Постановка проблеми. Нині сучасні підприємства не можуть дозволити собі орієнтуватись на усталені парадигми захисту власної фінансової безпеки. Це пов'язано з тим, що разом з розвитком стратегій управління фінансовою безпекою підприємства підвищилася складність, збільшилась кількість та змінився процес реалізації загроз. Водночас у світі утворились нові кризові явища та міжнародні загрози глобального масштабу, які чинять вплив на державні механізми захисту безпеки, а також утворюють осередки кризи в межах всієї держави чи регіону. Оскільки підприємство не може вважатися закритою соціально-еконо-

мічною системою, всі явища, як негативного, так і позитивного характеру, в країні чинять прямий чи опосередкований вплив на безпеку підприємства, зокрема на її фінансову складову.

Варто також зазначити, що разом зі вразливістю фінансової безпеки до глобальних процесів та кризових явищ у світі та державі не всі загрози та дестабілізуючі чинники можуть мати проградієнтний та поступовий характер прояву. Низка важливих негативних чинників та загроз може виявлятися у короткий проміжок часу та діяти з перших своїх проявів надзвичайно гостро та стрімко. В реаліях сьогодення велика кількість підприємств

практично не готова до таких явищ та опиняється в умовах невизначеності та вповільнення прийняття рішень, тоді як необхідно діяти максимально оперативно та злагоджено.

З огляду на це нині особливого значення набувають готовність та неготовність системи управління фінансовою безпекою підприємства до проявів кризових явищ та дестабілізуючих чинників стрімкого характеру та зі стохастичними наслідками їх діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі вдосконалення системи управління фінансовою безпекою підприємства присвячена значна кількість наукових праць, зокрема, таких учених, як О. Ареф'єва, І. Бланк, В. Бурцев, М. Букін, О. Василік, В. Вітлінський, К. Горячева, Л. Грицина, О. Захаров, В. Єрмошенко, Я. Жаліло, І. Козаченко, Т. Кузенко, В. Коваленко, М. Копитко, В. Мунтян, А. Мельников, М. Мурашко, О. Силкін, О. Терещенко, В. Франчук, І. Шумпетер, А. Штангрет.

Віддаючи належне науковому внеску провідних вітчизняних науковців, відзначаємо, що в сучасних умовах розвитку практично не досліджувався процес готовності та неготовності системи управління фінансовою безпекою підприємства до різких змін середовища його функціонування.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей реактивності та інертності системи управління фінансовою безпекою підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття «готовність» активно використовується у багатьох галузях функціонування людини. Наприклад, як загальнонауковий термін поняття «готовність» визначається як цілісне особистісне динамічне утворення, набуте в результаті спеціального навчання, яке включає у свою структуру взаємопов'язані елементи, такі як науково-теоретичний, практичний та психологічний [1, с. 32].

Якщо розглядати поняття «готовність» у контексті функціонування системи, то, наприклад, В. Домарев [2] визначає його як міру здатності системи виконувати покладені на нього функції за умови її повної працездатності.

Для того щоби максимально конкретизувати та дослідити основні особливості наведених понять до управління фінансовою безпекою підприємства, нами було розглянуто поняття «готовність системи управління підприємством».

На думку С. Кукушкіна, С. Самохвалової та У. Подвербних [3, с. 446], поняття «готовність системи управління підприємством» трактується як досягнення визначеного структурно-організаційного, функціонального, компетентнісного рівня системи управління персоналом, який повинен забезпечити розроблення, апробацію інноваційних ідей, а також підтримати заданий рівень результативності підприємства.

Антонімічним до поняття «готовність підприємства» є поняття «неготовність підприємства». А. Гасиліна [4] визначає його як явище, що зумовлено низкою факторів всередині та зовні підприємства, а також є бар'єром до переходу від штучного виробництва до масового.

В контексті управління фінансовою безпекою підприємства це поняття уособлює всі недоліки та проблеми щодо функціонування дослідженого підприємства. Рівень неготовності системи управління фінансовою безпекою підприємства визначає міру вразливості фінансової системи підприємства до проявів кризових явищ та дестабілізуючих чинників стрімкого характеру, а також зі стохастичними наслідками їх діяльності.

Варто також зазначити, що поняття готовності та неготовності системи управління фінансовою безпекою підприємства можуть бути представлені не лише здатністю протидіяти загрозам та негативним факторам. Ефективна та цілісна система управління фінансовою безпекою підприємства повинна бути наділена значними адаптивними можливостями, які дадуть змогу фінансовій безпеці підприємства оперативно та коректно трансформувати власні параметри управління під різкі зміни зовнішнього та внутрішнього середовища.

На нашу думку, для більш точної характеристики механізмів готовності та неготовності до протидії проявам кризових явищ та дестабілізуючих чинників стрімкого характеру зі стохастичними наслідками їх діяльності варто використовувати поняття «реактивність системи управління фінансовою безпекою підприємства» та «інертність системи управління фінансовою безпекою підприємства».

Реактивність (з лат. «reactia» – «протидія») використовується у багатьох галузях науки. Перші згадки реактивності як самостійного поняття можна зустріти в наукових працях хіміко-біологічної тематики, в яких реактивність визначалась як сукупність функціональних та морфологічних особливостей організмів, які дають їм можливість подальшого існування.

Поняття «реактивність» у своєму загальному значенні трактується В. Романюком та Ю. Пилипакою [5, с. 182] як динамічна властивість певним чином реагувати на зміни середовища існування.

В контексті системи поняття «реактивність» використав В. Овсянніков [8], визначивши його як готовність до певної реакції, яка виникає під час дії різноманітних подразників.

Антонімічним до поняття «реактивність» є термін «інертність» (з лат. «inertis» – «бездіяльний»). Найбільше це поняття використовується у фізиці та описується як стан, коли тіло перебуває в стані спокою та не здатне чинити відповідні реакції на подразники.

У своєму загальному трактуванні поняття «інертність» визначається як неготовність до сприйняття,

використання та продукції інновацій [6, с. 29].

Отже, реактивність системи управління фінансовою безпекою підприємства є станом, за якого досягається готовність протидіяти негативному впливу зовнішнього й внутрішнього середовища функціонування, який утворився внаслідок швидкої трансформації та різких змін.

В такому разі інертність системи управління фінансовою безпекою підприємства – це процес бездіяльності та безвихідності цієї системи в момент негативного впливу зовнішнього й внутрішнього середовища функціонування, який утворився внаслідок швидкої трансформації та різких змін.

Слід зазначити, що така бездіяльність системи управління фінансовою безпекою підприємства виникає тоді, коли керівництво не спроможне нічого протиставити швидкому негативному впливу різноманітних чинників зовнішнього й внутрішнього середовища. Така неспроможність зумовлена відсутністю готовності, яка не була завчасно досягнута.

Основними ознаками реактивності системи управління фінансовою безпекою підприємства є готовність чотирьох блоків, які через ефективне керівництво та взаємодію можуть своєчасно допомогти протидіяти швидкій зміні середовища функціонування чи різкому негативному впливу тих чи інших чинників або за необхідності адаптуватися до цього.

1) Блок основних фінансових показників (ФП) – підвищення та утримання основних показників фінансової діяльності підприємства (забезпечення фінансової стійкості, стабільності та досягнення фінансової рівноваги й надійності) на високому рівні.

2) Блок основних складових фінансової безпеки (ОС) – підготовка та контроль за додержанням високого рівня за основними складовими фінансової безпеки, такими як бюджетна, грошово-кредитна, інвестиційна, банківська, фондова, страхова, інноваційна.

3) Блок інформаційної готовності (ІГ) – налагодження постійного інформаційного забезпечення та сприяння йому для раннього виявлення можливих проявів різких змін середовища функціонування підприємства.

4) Блок кадрової готовності кожного учасника процесу (КГ), адже для миттєвого реагування на будь-які різкі зміни середовища функціонування й недопущення їх утворення всередині підприємства необхідно підтримувати високий моральний та мотиваційний стан кожного учасника цього процесу.

Кадрова готовність, яка проявляється перш за все через забезпечення кадрової безпеки підприємства, відіграє надзвичайно важливу роль в процесі підготовки системи управління до стрімких і різких змін середовища функціонування соціально-економічної системи.

До кадрової готовності належать три основні групи суб'єктів фінансової безпеки підприємства,

а саме спеціалізовані, напівспеціалізовані та інші працівники, що опосередковано є учасниками цього процесу (рис. 1).

Виділимо основні ознаки готовності, які повинні бути притаманні кожному суб'єкту системи управління фінансовою безпекою підприємства в момент різкого негативного впливу середовища функціонування. Отже, ними є:

- проходження підготовки та постійні практичні заняття керівництва з працівниками в разі настання екстрених випадків;
- отримання знань і навичок щодо забезпечення інших складових економічної безпеки підприємства;
- вміння ефективно прогнозувати зміни середовища функціонування підприємства;
- сучасне технічне оснащення робочого місця;
- високий рівень фінансової грамотності кожного суб'єкта системи управління фінансовою безпекою підприємства;
- висока самовіддача вибраній справі;
- існування у працівників і керівництва належної мотивації захисту та розвитку підприємства;
- відсутність будь-яких конфліктів між усіма суб'єктами фінансової безпеки та іншими структурними підрозділами на підприємстві;
- орієнтація в особливостях системи антикризового управління для можливості його застосування в разі стрімкого кризового розвитку на підприємстві;
- ефективне вміння працювати в команді та взаємодіяти з аутсорсерами за необхідності;
- наявність аналітичних здібностей розпізнавати проблеми в непомітних відхиленнях ключових показників.

Лише за досягнення готовності кожного з чотирьох блоків можна говорити про можливість надати адекватну й ефективну реакцію у відповідь на стрімкий негативний вплив середовища функціонування підприємства та мінімізувати утворені стохастичні наслідки.

Висновки з проведеного дослідження. Система управління фінансовою безпекою підприємства є комплексним процесом, який в будь-який момент може бути уражений значною кількістю як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Негативний вплив є різним і залежить від значної кількості обставин. Одними з найбільш небезпечних особливостей негативного впливу можуть бути його непередбачуваність і стрімкий характер. Саме тому система управління фінансовою безпекою підприємства потребує нового інноваційного підходу, який би приніс свого роду інтелект у цей процес і забезпечив належний захист.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брызгалова С. Формирование в вузе готовности учителя к педагогическому исследованию: теория и практика. Калининград, 2004. 312 с.

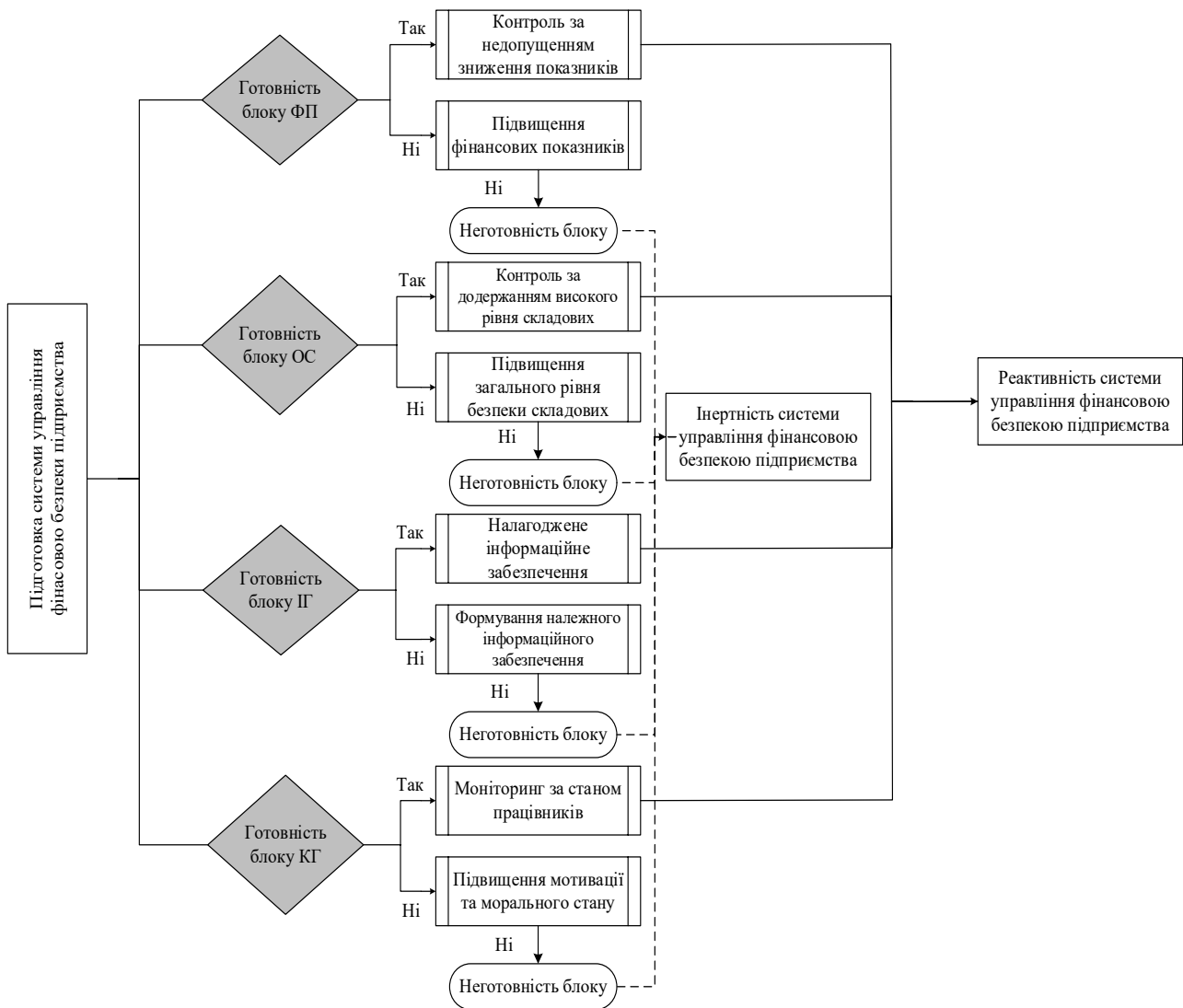

Рис. 1. Лінійна скерованість системи управління финансовою безпекою підприємства до готовності протидіяти різким змінам середовища функціонування

Джерело: складено автором

2. Домарев В. Безопасность информационных технологий. Системный подход. Киев : ТИД ДиаСофт, 2002. 688 с.

3. Кукушкин С., Самохвалова С., Подвербных У. Инновационная готовность системы управления персоналом к реализации проектов на аэрокосмическом предприятии. *Решетневские чтения*. 2013. 446 с.

4. Гасилина А. Роль маркетинга и менеджмента в ипотечной отрасли : сборник научных статей. Гжель : ГГУ, 2018. 884 с.

5. Романюк В., Пилипака Ю. Реактивність та психічне здоров'я особистості. *Збірник наукових праць РДГУ*. 2016. № 7. С. 182.

6. Краснова О., Лидерс А. Социальная психология старения. Москва, 2002. 29 с.

REFERENCES:

1. Brizgalova S. (2004) Formirovaniye v vuze gotovnosti uchytelya k pedagogicheskomu issledovaniyu: teoriya y praktika [Formation of a teacher's readiness

for pedagogical research in higher education: theory and practice]. Kalynyngrad. (in Russian)

2. Domarev V. (2002) Bezopasnost informacyonnyh tehnologyj [Information technology security]. Systemnij podhod. K. : TYD DyaSoft. (in Ukrainian)

3. Kukushkin S., Samohvalova S., Podverbnyh U. (2013) Innovacijna gotovnist systemy upravlinnya personalom do realizaciyi proektiv na aerokosmichnomu pidpryemstvi [Innovative readiness of the personnel management system for the implementation of projects in the aerospace enterprise]. (in Russian)

4. Gasylyna A. (2018) Rol marketynga y menedzhmenta v ypotечноj otrasly [The role of marketing and management in the mortgage industry] : sbornyk nauchnyx statej. Gzhel : GGU. (in Russian)

5. Romanyuk V., Pylypaka Yu. (2016) Reaktyvnist ta psyhichne zdorovya osobystosti [Reactivity and mental health of the individual]. Zbirnyk naukovykh prac' RDGU, no. 7. (in Ukrainian)

6. Krasnova O., Lyders A. (2002) Socyalnaya psyhologiya starenya [Social psychology of aging]. M. (in Russian)